

BONTJÁK A TABÁNT

Egy történeti városrész romjai fölött

Írta és rajzolta: Nemes Mihály festőművész

A Gellérthegy északi oldalán, a szűk kis sikátorok között csattognak a csákányok. Bontják a Tabánt, a költők által oly sokszor megénekelt öregvárosrészt, amelynek szűk sikátoraiban még a közelmúltban is sok romantikus szerelem kezdődött. A tabáni kiskocsmák sok boldogságnak voltak tanu, szindarabtamék születtek itt s a tabáni leányok romantikus szerelme mindig hálás téma volt az operettszerzők számára.

Ha most valaki fel akarja keresni a kedves kiskocsmák valamelyikét, azoknak bizony csak hült helyét találja. A rommaradványok és eltűnt regényes kisutcák nyomain már el nem lehet igazodni. A régi tabáni

világban az óriási léptekkel fejlődő főváros belterületén, minden kedves romantikája mellett sem maradhatott meg.

Az Árpádoktól a mai napig

Most pedig vessünk egy kis visszafilantást a letűnt, elaggot városrész történeti fejlődésére. Az első Árpádházi uralkodók idejében, a pesti révvel szemben, a mai Döbrentei-tér helyén keletkezett egy révésztelep, amelyet akkor Kispestnek neveztek. Tehát az Árpádok első révhid, amely Pestet Bu-

TABÁN A TÖRÖK HÓDOLTSÁG KORÁBAN, AMIKOR A TÖRÖKÖKTŐL A „TABAKHANE” ELNEVEZÉST KAPTA

lakos, aki még nem költözött ki az ósdi épületből, szomorúan nézi, mint tűnik el egy-egy épülete a régi jóvilágnak.

Ócska volt itt minden, de mégis kedvesen érdekes. A kis házak típusai voltak a nyárs-polgári életnek. A fővárosnak talán egyik városrésze sem őrizte meg ennyire az 1800-as éveknek romantikáját, szűk kis utcáival, kedvesen egyszerű, de tiszta kiskocsmáival, amelyek évtizedek óta találkozó helyei voltak a legelőkelőbb törököknek is.

És most vége mindennek... Rövidesen csak az emléke él ennek a kedves, multat felidéző városrésznek.

Ahol a vendégek főzték a halpaprikást

Tabánt, talán majd elfelejti a fővárosi polgár, de a Preissler-féle vendéglő kitűnő borait, ráciurmöseit, halászléit, rántott halát és disznótoros vacsoráit aligha felejtik el. Előkelő vendégek összejöveteleiken maguk főzték itt a halpaprikást. A vendéglősné ilyenkor öt-hatféle halat vásárolt össze s a legelőkelőbb férfitvendég kötötte fel a szakácskötényt, hogy a szakaszérű előkészítés után hozzáfogjon a főzéshez. Persze a kitűnő gazdasszony hírében álló kocsmárosné felügyelete mellett.

Mikor az óriási lábasban a pompásillatú halpaprikást a társaság két férfitagja az étterembe vitte, a vendégek felállva éljeneztek a fehérkötényes úri szakácsot. Ilyen bensőséges estélyeket csak a tabáni kisvendéglőkben lehetett tartani.

A tabáni búcsú

A régi jóvilágban híres volt a két tabáni búcsú is. Az egyiket husvét másnapján, a másikat pedig novemberben, Katalin napján tartották. A búcsúk alkalmával óriási néptömeg lepte el a Gellérthegyet és a tabáni kiskocsmákat, ahol az óslakó igazi bidermeires kedélyességgel vendéglélt meg ünnepi látogatójukat. Tabán egy darab kisváros volt a nagy világváros budai oldalán, amelynek ma már csak a fájó emlékei éneke még az idősebb tabáni lakosok között is.

Talán soha sem szállja meg az embert annyira az elmúlás gondolata, mint itt, e halálraftalt kedves városrész közelében. A kegyetlen csákányok mintha a budai polgár lelkébe vágódnának. Igaz, hogy a mai rohanó

dával összekötötte, körülbelül a mai Erzsébet-híd közelében volt. Később Tabánt Alhévíznek nevezték melegforrásairól. Lakosai ekkor magyarok és németek voltak, de II. Béla király ideje óta rációk is laktak itt, akik később, a Hunyadiak idejében, Kinizsi Pál alatt még jobban elszaporodtak. A török hódoltság alatt boszniai szerbek, bolgárok és törökök telepedtek le Budán, akiknek legnagyobb része, — különösen a törökök — cserzővargák voltak. A törökök ezért timár- városrésznak, törökök „Tabakhane”-nak nevezték el. Innen ered a mai Tabán elnevezése. (A timárt különben abban az időben magyarul is „tabakos”-nak nevezték.)

A XVIII. században, Csemovics patriarka alatt Tabán rác lakói nagyon megsaporodtak, mert a törökök elől északra menekültek s a legtöbben Budapest környékén telepedtek meg. Akkor nevezték el a tabáni részt „Rác-város”-nak. Volt az itteni rácoknak 1800 körül egy kitűnő költőjük is, Vitkovics Mihály, az egri rác pap fia. Ő azonban már jó magyar hazafi is volt, amit az is bizonyít, hogy sok magyar nemzeti színművet és hazafias verset írt.

Tabánnak ebben az időben két híres magyar kiválósága is volt: Döbrentei Gábor és Virág Benedek. Az egyiknek emlékét a Döbrentei-utca és a Döbrentei-tér, a másikat pedig a most lebontott Virág Benedek-utca örökítette meg.

A múlt század második felében, amikor a dunai gőzhajózás felvirágzott, igen sok hajóskapitány, kormányos, gépész és vitorlamester vásárolt kis kertés családjázt a Gellérthegy tabáni oldalán. A Tabánnak ezt a részét azonban már pár évtizede kisajátították és lebontották. A hajózás összehúzó-rodásával egyidejűleg a hajósvilág is eltűnt Tabánból az érdekes kis utcák helyét pedig a Gellért-szobor és a szépen kiépített hegyoldali szerpentin park foglalta el.

A megmaradt kis városrészt pedig most döngetik a csákányok. A régi, romantikus Tabánt kikezdte az idők vihara s ahol nemrég még a kedves kiskocsmák voltak, felépülnek a nagyvárosi paloták, amelyek diadalmasan hirdetik a XX-ik század hatalmas előretörését.

Mi mégis úgy érezzük, hogy egy darab életet lopnak el tőlünk a kopogó csákányok.

Föl — le...

Atfagyva szálltak le a villamosról a Farkasréti végállomásonál.

— Mi bajod? — kérdezte idegesen a fiú, ahogy elindultak, vállukon a silécekkel a farkasréti végállomásonál.

— Fázom — felelte ellenségesen a lány —, nehéz ez a vacak.

— Add ide, viszem.

— Ennyit csak elbírok.

Összeszorított foggal, meg-megcsúsztatva kapaszkodtak felfelé a friss havon.

— Melegem van — szólt tíz perc múlva a lány, bosszúsán dobta a földre a léceit, levette kis kék zubbonyát és a hátára szíjazta, s újra vállára vette a deszkákat.

— Vág — sóhajtott keservesen.

— Tedd alá a kesztyűdet.

— Nem. Akkor lefagy a kezem. Ez az egész sí örültség — sziszegett fájdalmasan —, csak arra jó, hogy összefagyjon az ember.

— Azt mondtad, meleged van.

— Izzadok. És az orrom vörös és csurog.

— Töröld meg.

— Menj előre, nem bírok járni, ha a lábam alatt vagy.

— Itt fel kellene mászni, nagy kerülőt takarítunk meg.

— Hát másszunk — morgott türelmetlenül a lány.

— De csatoljunk fel, úgy könnyebb kapaszkodni.

Fagyos ujjakkal erősítették bakancsukhoz a talpukat, s akkor keservesen nekivágtak a síkos és meredek domboldálnak. Előbb szétterpesztett lábbal próbálkoztak vágni a havat, de szél fújt a domboldalon és a lány elvágódott. Aztán már lépcsősen, óvatosan, oldalt dülve tiptegtek felfelé. Bosszankodva, lihegve; groteszk, fájdalmas erőlködés volt, majd szétszakadt minden tagjuk.

— Na gyere, gyere — idegeskedett a fiú — háromra bent kell lennem az irodában.

— Ilyen hajzát nem bírok — nyögött a leány.

— Te akartál kijönni.

— Szent áldozat! — fújta a leány és el-esett. A fiú nem segített néki.

Már elérték a Farkasréti tetejét, innen már csak egy széles, kényelmes völgyön kell felmászni a magaslatig. Zsibbadó térdekkel nyomták előre a léceket, elfulladó lélekzettel értek fel.

— Nézd, milyen gyönyörű! — kiáltott fel megkönnyebbülten a fiú, mikor megálltak, hogy kifújják magukat. — Ugy-e, milyen gyönyörű? Egész éjjel esett a hó, mi vagyunk az első rajta!

— Végre — mosolygott a leány is meg-nyhülten.

— Nem akarsz valamit enni? — intett a fiú a közeli téli büffé felé.

— Nem vagyok éhes. Korán ebédelünk. Induljunk, háromra irodában kell len-
ned.

Kicsit még topogtak, csúszkáltak, gyakoroltak a tetőn.

Egymásmellett indultak, belecsúsztak a völgybe. Pillanat alatt elkapta őket a lesiklás öröme, kicsattant belőlük a gyönyörűség — íves szerpentinben repültek egyik partról a másikra és nevetésüktől, lármájuktól visszhangzott a völgy.

— Vigyázz, gödör! — kiáltott nevetve a fiú.

A leány visszakacagott csillogó fogakkal, a szeme homályos lett a szembe-csapó szélből.

A gödörben, a völgy első megállójánál bukás nélkül megálltak és ezért büszkén kanyarodtak szembe.

— A legszebb sport a sí! Szeretsz? — kacagott a leány és a fiú mellécsúszott, vériesókolta harmatos, tüzes arcát.

Aztán tovább kanyarodtak, frissen hullott, iz hóban repültek, szerelmes szavakat dobáltak egymás felé. Pattanásig feszült a vértük. Bódító, mámoros álom lefelé siklant!

Es hosszú ez a völgy, egyenletes lejtős, félórát repülhet az ember szinte behunyva szemmel úszva a boldogságban.

MÓRICZ VIRÁG

RÉSZLET A NAPHEGY ALSÓ RÉSZÉBŐL AZ ÁROK-UTCÁBAN

A RÁC TEMPLOM MÖGÖTTI RÉSZ BONTÁS KÖZBEN

A VIRÁG BENEDEK-UTCA ROMOKBAN